

Warunki skutecznego nagradzania i karania

Darmowy tekst próbny bez licencji wykorzystania jako element prac dyplomowych/magisterskich/licencjackich/inżynierskich. Niniejsze materiały dydaktyczne są chronione prawem autorskim i mogą być wykorzystane tylko w sposób nienaruszający przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz art.272 KK, a także w sposób nienaruszający obecnie panujących innych regulacji prawnych.

W literaturze zetknąć się można z szeregiem poglądów w zakresie skutecznych działań karzących lub nagradzających. Przede wszystkim wskazać należy, iż uznaje się, że kary nie wzbudzające w osobach karanych refleksji, nie skłaniają go do poprawy a przeciwnie, wzbudzają uczucia rozgoryczenia, niechęci, a nawet agresji, a więc w praktyce nie dochodzi do spełnienia ich wychowawczej roli¹.

Bardzo często w literaturze wiąże się również efektywność środków karnych z uświadamianiem dziecku przekroczenia norm. Krótko mówiąc, kara jest skuteczna i spełnia swoje zadania wychowawcze wówczas, kiedy hamuje negatywne postępowanie dziecka przez to, że wzbudza w jego świadomości przeświadczenie o przekroczeniu dopuszczalnych norm zachowania². Skuteczność kar jest przy tym warunkowana ścisłym związkiem ze złymi zachowaniami dziecka, a więc z konkretnymi czynami, który to związek dziecko sobie uświadamia, dzięki czemu posiada zdolność do refleksji nad swymi czynami³.

Należy zwrócić również uwagę na paradoksalny, zdawałoby się, fakt, iż nie wszystkie złe zachowania i wykroczenia dzieci powinny być karane czy piętnowane. Niejednokrotnie bowiem zdarzyć się może, że kara wyłącznie umocni negatywne zachowania, nie dając skutków wychowawczych.

Jeżeli bowiem dziecko dopuszcza się agresywnych zachowań, powodowanych wewnętrznym niepokojem itp., to stosowanie wobec niego kar za to może ów niepokój wyłącznie umocnić, co nie sprawi, że problemy znikną, lecz przeciwnie – jeszcze je powiększy.

---

¹ J. Maciaszkowa, O współżyciu w rodzinie, Warszawa 1980, s. 234.

² Z. Zaborowski, Rodzina jako grupa społeczno-wychowawcza, Warszawa 1980, s. 69.

³ Tamże, s. 101.

W tego rodzaju sytuacjach optymalnym rozwiązaniem jest pierwotna likwidacja niepokoju, która może nieść ze sobą możliwość likwidacji agresywności⁴.

Jak podkreśla Misiewicz, rodzice stosujący częste kary wobec swoich dzieci muszą być bardzo ostrożni. Jeżeli bowiem dziecko ma rozwinięte poczucie własnej wartości, to zazwyczaj chce je utrzymać na określonym poziomie. Jeżeli rodzice często posługują się różnymi karami, wyrażają regularnie swoje niezadowolenie z dziecka, to poczucie jego wartości ulega obniżeniu, przez co może dochodzić do zaburzeń zachowania, a także nieprawidłowego rozwoju osobowości⁵.

W świetle koncepcji J. Wilka, skuteczność stosowania wobec dzieci kar wymaga przestrzegania kilku najważniejszych zasad czy też wskazań, postulatów. Pierwszym z nich jest dostosowanie wysokości ewentualnej kary wymierzonej dziecku do wielkości winy przezeń popełnionej, a niekoniecznie do wysokości wyrządzonej szkody materialnej. Druga kwestia, to odpowiednio przemyślane zagrożenie karą, a następnie konsekwentnie wprowadzone w czyn. Trzeci postulat mówi, iż w sytuacji, kiedy dziecko zostało już wcześniej ukarane, nie powinno się karać po raz kolejny za ten sam czyn⁶.

Jundziłł wiąże skuteczność kar z szeregiem czynników. Generalnie za skuteczne uważa ona te działania rodziców, które pozwalają na trwałą eliminację negatywnych zachowań u dziecka, a nie tylko chwilowe powstrzymanie się od nich. Zdaniem autorki, do najważniejszych postulatów w zakresie karania dzieci należą:

Skuteczność mechanizmów karania oraz nagradzania w praktyce wychowawczej to również zagadnienie o wysokim stopniu złożoności w praktyce. Nie da się w zasadzie wytworzyć idealnego schematu stosowania wobec własnych dzieci kar oraz nagród w sposób taki, by był on obiektywnie możliwy do zastosowania w każdym przypadku i wobec każdej osoby. Każdy rodzic, znając własnych potomków, może oczywiście wypracować pewne metody, przy pomocy których w optymalny sposób stworzy system motywowania dziecka celem usprawnienia jego procesu wychowawczego. Trudno jest jednak stworzyć wspólne ramy, gdyż każde dziecko, każdy człowiek to jednostka wybitnie indywidualna, co powoduje, że należy dostosować stosowane metody do konkretnych osób.

---

⁴ J. Grochulska, *Agresja u dzieci*, Warszawa 1993, s. 47-48.

⁵ H. Misiewicz, *Rola rodziny w kształtowaniu postaw*, Warszawa 1986, s. 40.

⁶ J. Wilk, *Pedagogika rodziny. Zagadnienia wybrane*, Lublin 2002, s. 86.

Zdaniem Łopatkowej, w procesie wychowawczym, związanym również z zagadnieniami kar i nagród, niezbędna jest świadomość rodziców. W związku z tym istotne jest posiadanie przez nich takich cech jak:

- czujność na to, czy dziecko nie jest nadmiernie narażone na różne lęki, czy nie jest przez nie prześladowane,
- poznawanie dziecka wraz z jego obawami, strachami i lękami, łącznie z korzystaniem z fachowej pomocy, jeżeli w praktyce procesu wychowawczego zachodzi taka potrzeba,
- wyważona postawa nieprzekazująca nadmiernej ilości lęku,
- mądre przekazywanie prawdy na temat rzeczywistości otaczającej dziecko,
- unikanie sytuacji lękotwórczych dla dziecka, osvajanie z nimi,
- wspieranie dziecka w trudnych sytuacjach, podnoszenie jego nastroju,
- niewyśmiewanie lęków dziecięcych, nawet tych irracjonalnych, tworzenie poczucia bezpieczeństwa⁷.

Reasumując, stosowanie kar i nagród jest zwykle skuteczne, jeżeli nie zachodzą pewne negatywne warunki, np. kary nie mają na celu eliminacji określonych zachowań czy też nauczania dziecka pewnych postaw, lecz są wyłącznie wyładowaniem agresji karzącego. W takich sytuacjach nie ma możliwości skutecznego oddziaływania i można określić środki wychowawcze jako bezproduktywne.

Bibliografia

- Grochulska J., Agresja u dzieci, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1993,
Łopatkowa M., Pedagogika serca, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1992,
Maciaszkowa J., O współżyciu w rodzinie, Nasza Księgarnia, Warszawa 1980,
Misiewicz H., Rola rodziny w kształtowaniu postaw, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1986,
Wilk J., Pedagogika rodziny. Zagadnienia wybrane, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 2002,
Zaborowski Z., Rodzina jako grupa społeczno-wychowawcza, Nasza Księgarnia, Warszawa 1980.

---

⁷ M. Łopatkowa, Pedagogika serca, Warszawa 1992, s. 152.